

interiora velamini,

Ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum.

ubi habitat ipse Christus ? proindeque fixa est in Christo ipso nostra spes, siquidem penetrat usque ad Sancta Sanctorum, id est, usque ad cœlum),

Ubi præcursor (noster, ut nobis coeli aditum patefaceret), pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus, (et ut talis ad dexteram Patris sedens et intercedens) in æternum. (Illum igitur nobis viam præparantem sequamur, ut eum consequamur).

CAPUT VII.

Ex typo Melchisedech, Apostolus docet Christi sacerdotium, aaronico sacerdotio præstantius, successisse ; et illud septem rationibus probat 1º quia Abraham decimas dedit Melchisedech quasi suo Pontifici et typo Christi, 2º quia Melchisedech benedixit Abrahæ et consequenter Aaroni, 3º quia Melchisedech, sine patre et matre, quasi æternus inducitur, dum aaronici pontifices sunt tantummodo temporanei, 4º quia sacerdotium Christi quasi perfectius successit aaronico sacerdotio, ut expleret ea quæ ei derant, 5º quia Christo, non Aaroni, promissum est sacerdotium a Deo cum jurejurando, 6º quia Christus est immortalis, aaronici autem pontifices mortales erant, 7º quia Christus uno sacrificio omnia expiavit peccata, dum aaronici pontifices multis sacrificiis ne unum quicquid peccatum expiaverunt.

(Nunc de Melchisedech sermonem : quem pro rudibus nimis altnm dixi, aggredior ; et dico quod)

Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviauit Abrahæ regreso a cæde regum, et benedixit ei ;

Hic enim Melchisedech, (qui erat) rex Salem (seu Jerusalem et) sacerdos Dei sumni (et) qui obviauit Abrahæ regresso a cæde regum, et benedixit ei, (hic Melchisedech, inquam),

Cui (prædam suam) et decimas omnium (spoliorum quæ a regibus ceperat) divisit omnium divisit Abraham ; pri- (seu largitus est) Abraham, (illius Pontifi- cum quidem qui catum majorem suo sic agnoscens; ille interpretatur rex Melchisedech, inquam, qui erat) primum justitiæ, deinde quidem (homo magni momenti coram Deo autem et rex Sa- et hominibus, quippe) qui interpretatur pacis, (seu idem sonat ac) rex justitiæ, deinde autem (fuit) rex Salem quod est (et idem sonat ac) rex pacis ; (ille Melchisedech, qui erat)

Sine patre (et) sine matre (et) sine ge- Sine patre, sine nealogia (in Scriptura designatis), neque matre, sine gene- (in eadem Scriptura) initium dierum ne- nealogia, neque i- que finem vitæ (determinata) habens, (et que finem vitæ in eo) assimilatus autem Filio Dei (qui in terris, quatenus homo, est sine patre, Dei, manet sacer- et, quatenus Deus in cœlis, est sine matre ; dos in perpetuum. ille Melchisedech denique qui, propter nullam ejus mortis mentionem in Scriptu- ra factam), manet (seu dicitur) sacerdos in perpetuum, (et perfectus est typus Christi : 1º quoad nomen, quo vocatur rex justitiæ ; 2º quoad officium et statum, utpote rex pacis et rex Jerusalem cuius Rex pa- cificus est ipse Christus ; 3º quoad genera- tionem, ut modo diximus ; 4º quoad æta- tem et durationem, cujus initium et finis manent incognita ; 5º quoad sacerdotium et pontificatum quæ in sua persona habuit sicut Christus ; 6º quoad sacerdotii genus, siquidem in suo sacerdotio nullum habuit antecessorem neque successorem, ut ipse Christus ; 7º quoad sacerdotii dignitatem,

qua Abrahomo major pontifex fuit, sicut Aarone præcelluit Christus; 8º denique quoad sacrificii materiam, scilicet panem et vinum quæ ab utroque oblata sunt.
Nunc mecum)

Intuemini autem quantum sit hic cui et decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha:

Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis, quanquam et ipsi exierint de lumbis Abraham,

Intuemini autem quantum (in typo et significatione) sit hic (pontifex Melchisedech), cui (tanquam superiori prædam suam) et decimas dedit de præcipuis (spoliis suis ipse) Abraham patriarcha: (dico quod hunc Melchisedech Abrahomo majorem esse patet; verum enim)

Et (certum est) quidem (quod illi) de filiis Levi¹, (qui sunt seu fuerunt) sacerdotium accipientes, mandatum (seu jus) habent decimas sumere (et accipere) a populo (laico) secundum legem, id est, a fratribus suis, quanquam et ipsi (laici) exierint de (iisdem) lumbis Abraham (ac ipsi sacerdotes; atqui, si dando decimas sacerdotibus, laici Judæi se agnoscunt minores illis quibus decimas solvunt; ergo et Abraham, decimas offerendo Melchisedech, illum agnovit esse superiorem sibi proindeque Aaroni quem in lumbis suis continebat Abraham. Notandum est etiam quod sicut)

Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, et dotum diversum fuit a sacerdotio aaro-

¹ Non omnes filii Levi sacerdotium accipiebant, sed solus Aaron et ejus posteri.

nico, et non solummodo diversum sed hunc qui habebat re promissio-nes benedixit;

Sine ulla autem contradictione (et contestatione admittitur quod illud), quod minus est, a meliore (seu a majore) benedicitur; (ergo sacerdotium Melchisedech Abraham sacerdotio præstat. Dux illud non minus sacerdotio Aaronis præcelere;

Et hic quidem, (seu in lege ipsa hoc evidens est; in hac enim lege videmus quod) decimas (sacerdotes non nisi ut morientes (seu mortales) homines accipiunt; ibi autem, (scilicet in Genesi Scriptura de Melchisedech) contestatur (seu testatur) quia (seu quod semper) vivit (non physice sed symbolice et allegorice et ad hoc ut repræsentet Christum, qui re ipsa est semper vivens et sacerdos in æternum; unde concludi potest aaronicos sacerdotes, ut pote mortales, esse minores Melchisedech qui proponitur ut immortalis in quantum est typus Christi. Insuper)

Et, ut ita dictum sit, (legimus in Scriptura quod) per Abraham (seu in persona Abraham) et (ipse) Levi, qui (a populo) decimas accepit, (a Melchisedech) decimatus est;

Sine ulla autem contradictione, quod minus est a meliore benedicitur:

Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt; ibi autem contestatur quia vivit;

Et, ut ita dictum sit, per Abraham et Levi, qui decimas accepit, decimatus est;

Adhuc enim in lumbis¹ patris (Abrahæ ille Levi latens) erat, quando (Abrahamus) obviavit (et decimas solvit) ei Melchisedech : (unde etiam colligitur sacerdotium Melchisedech præstissime Aaronis sacerdotio. Alia est adhuc hujus sacerdotii præcellentiæ ratio, scilicet) :

Si ergo consummatio (seu vis perficiendi et justificandi homines) per sacerdotium leviticum (possibilis) erat, (si, inquam, hoc sacerdotium, de quo per parenthesim dico quòd) populus enim (judaicus) sub ipso legem accepit, (sufficiens erat justificationi et perfectioni hominum), quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere (et vocari) sacerdotem, (nempe Christum) ; et (quare Deus) non (voluit illum) secundum ordinem Aaron (sacerdotem) dici ? (Nonne 1º quia Aaronis sacerdotium existimabat esse imperfectum et insufficiens ? et 2º si sacerdotium Melchisedech ab eo electum est ut typus sacerdotii Filii sui, nonne eo ipso declaratur aaronico præstantius ? Inde sequitur alia consequentia, nempe abolitio legis mosaicæ, non quoad decalogum qui æque communis est Judæis et Christianis, sed quoad partem cæremoniam et judicialem) :

¹ Non sic Christus fuit filius Abrahæ; non enim secundum potentiam generativam et concupiscentiam carnalem Abrahæ filius fuit sed tantum quoad substantiam corpoream; ejus autem conceptio et generatio est ex Spiritu sancto.

Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat, populus enim sub ipso legem accepit, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem et non secundum ordinem Aaron dici ?

Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio (seu mutatio) fiat ; (mutato enim fine, mutanda sunt media : atqui certum est sacerdotium mutatum fuisse et a tribu Levi translatum ; ille)

In (seu, ille de) quo enim hæc dicuntur (verba : « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech », non est de tribu Levi, sed) de alia tribu est, (scilicet, de tribu Juda) de qua nullus altari præsto (seu ministrans) fuit ;

Manifestum est enim quòd ex Juda ortus sit Dominus noster (Jesus Christus), in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. (Unde)

Et amplius adhuc manifestum est (quòd sacerdotium aaronicum translatum est ; et hoc fit evidens) si (seu in eo quòd) secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

Qui, non secundum legem mandati carinalis, (quæ solum corpus non animam purificabat et quæ cum carne moriebatur, sacerdos) factus est, sed secundum (mandatum Dei Patris qui dedit ei et ejus sacerdotio) virtutem vitæ insolubilis (et immortalis, sicut et ipse Deus per os Davidis)

Contestatur (seu testatur) enim, (dicendo) quoniam (seu quòd) « tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchise-

Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat.

In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est de qua nullus altari præsto fuit :

Manifestum est enim quòd ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

Et amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

Qui non secundum legem mandati carinalis factus est sed secundum virtutem vitæ insolubilis;

Contestatur enim : Quoniam tu es sacerdos in æ-

ternum secundum ordinem Melchi-sedech.

Reprobatio qui-dem fit præ-dentis mandati, propter infirmitatem ejus et ini-titatem :

Nihil enim ad perfectum addu-xit lex : introduc-tio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

Et quantum est non sine jureju-rando, alii qui-dem sine jureju-rando sacerdotes facti sunt;

Hic autem cum jurejurando per eum qui dixit ad illum: Juravit Do-minus et non pœnitibit eum : Tu es sacerdos in æternum;

In tantum me-lioris testamenti sponsor factus est Jesus.

Et ali quidem

dech » : (ergo sacerdotium vetus abolitum est ; atqui lex sacerdotio connexa est ; ergo)

Reprobatio quidem fit (seu facta est) præcedentis mandati (seu legis veteris. Quare autem lex vetus reprobata est ?) propter infirmitatem ejus et inutilitatem (quoad peccatorum expiationem et salu-tem hominum) :

Nihil enim (seu nullum hominem) ad (virum) perfectum adduxit lex (vetus; ideo in ejus locum facta est) introductio vero melioris (sacerdotii et melioris) spei, per quam (certissime) proximamus ad Deum (et ad vitam æternam). Insuper

Et (intelligite) quantum (sacerdotium et lex Christi est præstans sacerdotio et legi veteri, ex eo quod sacerdotium Christi) non (constitutum est) sine jurejurando, (dum) alii quidem (nempe aaronici) sine jurejurando sacerdotes facti sunt, (quasi momentanei et minoris momenti).

Hic autem, (scilicet, Christus) cum jurejurando (constitutus est sacerdos) per eum (Deum Patrem) qui dixit ad illum : Jura-vit Dominus et non pœnitibit eum, (seu juravi et me non pœnitibit juravisse quod) : « Tu es sacerdos in æternum » : (tanti momenti erat hoc Christi sacer-dotium, et)

In tantum (seu tanto) melioris testamenti (seu fœderis) sponsor factus est (ille) Jesus!

Et (adhuc alio modo Pontifex Jesus sa-

cerdotibus veteris legis præstat, scilicet, plures facti sunt in eo quod alii quidem (nempe aaronici) plures facti sunt (et sibi successerunt) sa-cerdotes, idcirco (seu eo) quod morte (tollerentur et sic) prohiberentur permanere (in sacerdotio) :

Hic autem (Jesus), eo quod maneat (vi-vens) in æternum, sempiternum (quoque) habet sacerdotium ;

Hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiti-ternum habet sa-credotium ;

Unde et salvare (potest non tantum in hac vita et temporalia obtinere bona, ut sacerdos aaronicus, sed) in perpetuum (et ad vitam æternam) potest (salvare) accedentes per semetipsum (novæ legis Pontificem) ad Deum (Patrem suum, quia est) semper vivens ad interpellandum pro nobis : (et)

Talis enim decebat, (seu necesse nobis erat) ut nobis esset Pontifex, (qui foret) sanctus, (seu omnis labis expers et pius erga Deum), innocens (qui nemini noceret et proximo benefaceret), impollutus (seu immaculatus erga seipsum), segregatus (morum integritate et longe distans) a peccatoribus, et excelsior (omnibus Ange-lis et creaturis que sunt in) coelis factus ; (is esse debebat, inquam),

Qui non habet necessitatem quotidie (seu quotidianam), quemadmodum (ha-bebant) sacerdotes (aaronici), prius pro suis (propriis) delictis hostias offerre (et) deinde pro (delictis) populi : (atqui talis fuit Christus Pontifex qui) hoc fecit (omnia

Talis enim decebat ut nobis es-set Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segre-gatus a peccatori-bus et excelsior coelis factus,

Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmo-dum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias of-ferre, deinde pro

populi ; hoc enim fecit semel seipsum offerendo :

Lex enim homines constituit sacerdotes, infirmatatem habentes; sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in aeternum perfectum.

omnium peccata expiando et) semel (et unica oblatione) seipsum offerendo. (Ex supra dictis colligit quanto sacerdotium Christi praestet legis veteris sacerdotio, et hæc dicta sic resumo : Illi, quos vetus)

Lex enim homines constituit sacerdotes, (erant nonnisi mortales et peccatores et) infirmitatem (seu impotentiam peccata expiandi) habentes; sermo autem jurisjurandi, qui, post legem (datam Mosi et Aaroni edictus) est (et per quem Deus Pater jurat Christo « Tu es sacerdos in aeternum, » hic sermo, inquam, constituit) Filium (suum Pontificem) in aeternum (permansurum et omnino et in omnibus) perfectum.

CAPUT VIII.

Ostendit Apostolus Christi sacerdotium aaronico praestare tanquam corpus umbræ. A sacerdotio transit ad testamentum, et docet vetus Testamentum abolitum quoque fuisse per novum, utpote quod novum Dei leges scribat non in tabulis lapideis sed in corde et in mente.

Capitulum autem super ea quæ dicuntur : talem habemus Pontificem qui consedit in dextera sedis magnitudinis in celis,

(Id quod sequitur nihil aliud est quam) Capitulum (vel compendium) autem super ea (seu de iis) quæ (de præstantia sacerdotii Christi jam dicta sunt et modo) dicuntur, (nempe quod) talem (seu præstantissimum habemus Pontificem, quippe qui consedit in dextera sedis (seu throni divinæ) magnitudinis in celis, (et qui est sancti)

Sanctorum minister et tabernaculi, (non levitici quod nonnisi umbraticum erat, sed) veri quod fixit (seu erexit ipse) Dominus et non homo. (Et quamvis Christus seat in celo, est tamen Pontifex ; atqui)

Omnis enim pontifex ad offerendum munera et hostias (in pontificatu) constituitur ; unde necesse est hunc (pontificem in manu) habere aliquid quod offerat ; (ergo et Christus, qui est Pontifex, aliquid offerre debet in celo).

Si (autem) ergo (Christus) esset (sacerdos tantummodo) super terram (seu terrenus et non aliud sacrificium offerendum haberet ac sacerdotes Aaronis, non esset opus alio sacerdote secundum ordinem Melchisedech ; proindeque Christus) nec esset (quidem) sacerdos, cum (jam) essent (sacerdotes nempe aaronici) qui offerent (quæ offerenda erant) secundum legem munera ; (sed isti sacerdotes aaronici nonnisi Christum adumbrabant, quippe)

Qui (altari veteri solummodo tanquam) exemplari et umbræ (sacerdotii Christi) deserviunt, (et quorum sacrificia nihil aliud sunt quam adumbratio mysteriorum) celestium (quæ a Christo fiunt in celo), sicut responsum est (a divino oraculo) Moysi, cum consummaret (et perficeret) tabernaculum (ubi requiesceret arca Domini) : Vide, inquit (istud oraculum), et omnia, (quæ ad tabernaculum tuum spectant), facito secundum exemplar quod tibi (per quadraginta dies, quibus mecum in

Sanctorum minister et tabernaculi veri, quod fixit Dominus et non homo :

Omnis enim pontifex ad offerendum munera et hostias constituitur ; unde necesse est et hunc habere aliquid quod offerat.

Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerent secundum legem munera,

Qui exemplari et umbras deserunt celestium, sicut responsum est Moysi cum consummaret tabernaculum : Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod tibi ostendit in monte.

Sina versatus es), ostensum est (tibi a me) in monte (Sina ; et cura ut per illa adumbrentur sacrificium sacerdotium et Ecclesia Christi mei. Vetus sacerdotium igerat tantummodo adumbratio sacerdotii Christi, qui)

Nunc autem melius sortitus est ministerium, quando et melioris testamenti mediator est, quod in melioribus reprobationibus sancitum est.

Nunc autem (eo) melius (et præstantius) sortitus est (sacerdotium et) ministerium quanto et melioris testamenti mediator est ; (atqui veteri testamento præstantius est novum testamentum, (utpote) quod in melioribus reprobationibus sancitum est ; (vetus enim nonnisi terrena, novum autem cœlestia bona præstat ; ergo et sacerdotium Christi est quoque præstantius sacerdotio veteri. Insuper, non autem solummodo est præstantius, sed etiam est necessarium saluti et perfectioni hominum Christi testamentum).

Nam si illud prius culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur :

Nam si illud prius (seu vetus testamentum) culpa seu infirmitate) vacasset (et ad perfectionem et salutem sufficiens fuisse), non utique secundi (testamenti) locus (fuisse nec) inquireretur (illud ut necessarium. Non autem sufficiens erat prius testamentum) ;

Vituperans enim eos (quibus prius testamentum datum fuerat, et ejus infirmitatem condemnans), dicit (Jeremias) : Ecce dies venient, dicit Dominus, et consummabo super domum Israel, et super domum Juda testamentum novum,

Non secundum

Vituperans enim eos (quibus prius testamentum datum fuerat, et ejus infirmitatem condemnans), dicit (Jeremias) : Ecce dies venient, dicit Dominus, et consummabo (seu feriam) super domum Israel et super domum Juda (seu cum Israel et Juda) testamentum novum,

Non secundum testamentum quod feci

(cum) patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti; (illud enim testamentum irritum ipsi fecerunt), quoniam ipsi non permanserunt (fideles) in (illo) testamento meo ; et (propter hanc eorum infidelitatem) ego neglexi (et reprobavi) eos, (et hoc foedus rescidi, dicit Dominus ; sed vobis annuntio)

Quia (seu quod) hoc est testamentum (novum) quod disponam (et proponam) domui Israel post dies illos (in quibus a me et a mea Ecclesia Judæos rejecero), dicit Dominus : (hoc novum foedus cum novo populo meo feriam) dando (et scribendo) leges meas (non jam in tabulis lapideis sed) in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas, (ita ut, sicut dicit Jeremias, charitas mea diffundatur in cordibus eorum) ; et ero eis in Deum (quem ipsi corde diligent et fideliter colent), et ipsi erunt mihi in populum (novæ electio[n]is et peculiarem) :

Et non (amplius, ut olim inter vos, difficilime propter legis vestræ multiplices et gratia vacuas quaestiones) docebit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum, dicens : Cognosce Dominum (et disce omnia intellectu et retentu difficultima quæ in lege continentur ; sed ea, quæ ad salutem necessaria sunt, ad pauca revocabo quæ a simplicibus et pueris facile intelligentur et retinebuntur ; et insuper ego eos interius docebo ut statim hæc

testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti; quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, et ego neglexi eos, dicit Dominus,

Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus : Dando leges meas in mentem eorum et in corde eorum superscribam eas; et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum ;

Et non docebit unusquisque proximum suum et unusquisque fratrem suum dicens: Cognosce Dominum ; quoniam omniscient me a minore usque ad majorem eorum.

quæ edocebuntur percipient; et inde eveniet) quoniam (seu quòd) omnes scient me (et meam novam doctrinam mox cognoscent) a minore usque ad majorem eorum, (non cognitione speculativa sed affectuosa et practica. Ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum dilectum et docilem),

Quia propitius ero iniquitatibus eorum et peccatorum eorum jam non memorabor:

Quia propitius ero iniquitatibus eorum; et (tam priorum quam posteriorum) peccatorum eorum jam non memorabor; (sed ea condonabo ut nihil ad vitam æternam impedimenti eis relinquatur. Nunc ad hoc attendite quòd Deus novum vocavit hoc testamentum; atqui)

Dicendo autem novum, veteravit prius: quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est. (Certe; et illud vetus testamentum penitus abolitum esse ex modo dicendis intelligere vobis in promptu erit).

CAPUT IX.

Veteris legis cessationem pergit probare Apostolus ex fabrica et significatione tabernaculi quod erat figura Ecclesiae Christi. Docet Pontificem veterem, semel tantum in anno cum hircorum sanguine introcuntem in Sancta sanctorum. significasse Christum qui per sanguinem suum ingressum in cœlum, illud aperuit et redemptionem æternam nobis comparavit. Docet Christum esse mediatorem novi Testamenti, quia illud suo sanguine confirmavit, sicut sanguine hireorum confirmatum est vetus testamentum. Docet Christum per sanguinem suum ingressum esse in cœlum, ut appareat vultui Dei pro nobis et sit expectantibus se in salutem.

Habuit quidem et prius (testamentum) justificationes (seu mandata destinata) culturæ (seu cultui Dei), et sanctum (tabernaculum) sacerdotiale (seu temporale et caducum quod repræsentabat Ecclesiam eo qui sequitur modo):

Tabernaculum enim, (seu tabernaculi atrium quod a Moyse) factum (et institutum) est (ut) primum (tabernaculi atrium, et) in quo erant (posita) candelabra et mensa (cui credita) et (imposita erat) propositio panum, (est tabernaculi pars) quæ dicitur sancta; (et hæc pars repræsentabat Ecclesiam militantem, quæ Deum in terra nonnisi per fidem a velo significatam contemplatur):

Post velamentum autem (erat aliud) secundum (et posterius) tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum (seu tabernaculum sanctissimum),

Habuit quidem et prius justificationes culturæ et sanctum sacerdotiale.

Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra et mensa et propositio panum quæ dicitur Sancta;

Post velamentum autem secundum, tabernaculum quod dicitur Sancta sanctorum